

Voorwoord

Het is maar goed dat het maken van een doctoraalscriptie gebonden is aan een bepaalde hoeveelheid weken. Dat zet tenminste wat 'druk op de ketel' om 'op een gegeven moment toch maar te beginnen met schrijven'. Want je kunt wel blijven lezen...

Telkens zie je weer een artikel of wordt je geattendeerd op nog een boek dat interessant genoeg is om kennis van te nemen. Maar daar kun je niet eindeloos mee doorgaan. Tenminste, niet als je een scriptie moet schrijven. Want een van de conclusies van de scriptie is wel dat je je leven lang moet blijven leren...

Twaalf weken met een onderwerp bezig zijn is lang. Het is fijn om de studie aan de Theologische Universiteit te kunnen afronden met een heel speciaal project. Om ergens 'eens goed in te duiken'. Om dingen te lezen waar je anders niet aan toe komt of waar je je geen tijd voor gunt.

Toch heb ik gemerkt, dat het - in ieder geval voor mezelf - niet veel langer had moeten duren. Omdat het behoorlijk wat energie van je vraagt. Omdat je eigenlijk dag en nacht met 'je onderwerp' bezig bent. Het is goed dan ook eens een punt te kunnen zetten. En je weer op iets anders te richten.

Ik heb met veel plezier aan deze scriptie gewerkt. Ik heb ook het idee dat ik verder ben gekomen in kennis van en inzicht in jongeren, hun cultuur en wat de kerk daarmee kan doen. Het is een boeiend onderwerp en dat zal het ook wel blijven, omdat jongeren boeiend zijn en je uitdagen tot bezinning en reflectie.

Hopelijk heb ik een aantal dingen op een rijtje kunnen zetten waar ook anderen iets aan hebben in hun omgaan met de jeugd, in het vormgeven van de gemeente en van het jeugdbeleid in de kerk.

Dank ben ik verschuldigd aan prof. dr. M.te Velde als begeleider en stimulator van het onderzoek dat voor het schrijven van deze scriptie nodig was, en verder aan alle mensen die op enigerlei wijze (een deel van) mijn scriptie hebben gelezen en van commentaar voorzien en mij op die manier verder hebben geholpen. In dit verband wil ik speciaal noemen de deelnemers aan de vakgroepen ecclesiologie en gemeenteopbouw, de jeugdcommissie van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) van Harderwijk en *last but not least* mijn vrouw Nelleke.

IJsselmuiden, 16 juni 1999

Jan Haveman

Inhoudsopgave

Voorwoord	1	
Inhoudsopgave		2
Inleiding	4	
I - THEORETISCH / BESCHRIJVEND DEEL		
Hoofdstuk 1 - Achtergronden	7	
1.0. Inleiding	7	
1.1. Bijbelse principes over de onderlinge omgang tussen ouderen en jongeren	8	
1.2. Jongeren in ontwikkeling en in (geloofs-)opvoeding		15
1.2.1. Jongeren in ontwikkeling	15	
1.2.2. Jongeren en geloofsopvoeding	19	
1.3. Woestijnbeeld - houtskoolschets van onze cultuur	22	
1.3.1. Van modern naar postmodern bestaan	22	
1.3.2. Secularisatie	26	
1.3.2.1. Gevolgen en effecten van secularisatie op maatschappelijk niveau	28	
1.3.2.2. Gevolgen en effecten van secularisatie op kerkelijk niveau	29	
1.3.2.3. Gevolgen en effecten van secularisatie op individueel niveau	30	
1.4. Kiezen om te (over-)leven - over jongeren en (hun) cultuur	32	
1.4.1. Jeugdcultuur	32	
1.4.2. Jongeren en de cultuur	39	
1.5. Samenvatting en conclusies	41	
Hoofdstuk 2 - Confrontatie	43	
2.0. Inleiding	43	
2.1. Jongeren in onderzoek - gegevens uit onderzoeken onder christelijke jongeren	43	
2.2. Jeugd in beeld? - impressie van kerkelijk jeugdbeleid		52
2.2.1. Catechese	53	
2.2.2. Bijbelstudieverenigingen	56	
2.2.2.1. De Bond van Gereformeerde Ouderverenigingen		57
2.2.2.2. De Bond van Gereformeerde Jongerenverenigingen	58	
2.2.3. Kerkelijke Jeugdbeleidsplannen	60	
2.2.3.1. De Werkmap Jongerenbeleid van het GVI	60	
2.2.3.2. Plaatselijke beleidsplannen	63	
2.2.3.3. De visie van de Landelijke Hervormde Jeugdraad	64	
2.2.3.4. De visie van de Christelijke Gereformeerde Jongeren Organisatie		66
2.2.4. Conclusies	68	
2.3. Mogelijke knelpunten tussen jongeren en kerk	68	
2.4. Samenvatting en conclusies	76	

II - PRAKTISCH DEEL

Hoofdstuk 3 - Visie	78	
3.0. Inleiding	78	
3.1. Geloven	78	
3.2. Gemeente	82	
3.3. Jongeren	84	
3.4. Opvoeding	86	
3.5. Traditie	87	
3.6. Cultuur	88	
3.7. Samenvatting	89	
Hoofdstuk 4 - Beleid	90	
4.0. Inleiding	90	
4.1. Het dienstgroepenmodel	91	
4.2. Jongeren en levenswijding	91	
4.3. Jongeren en verkondiging	94	
4.4. Jongeren en onderricht	97	
4.5. Jongeren en samenleven	101	
4.6. Jongeren en opzicht		104
4.7. Jongeren en barmhartigheid		107
4.8. Algemene aanbevelingen	108	
Epiloog	110	
Literatuurlijst	111	
Bijlagen	114	
1. De theorie van Fowler in een schema	114	
2. Jongeren in onderzoek	115	

Inleiding

Kerkmensen besteden over het algemeen behoorlijk veel tijd en aandacht aan de jeugd. Ouders proberen in hun gezin bewust bezig te zijn met het vorm en inhoud geven aan de belofte die ze hebben afgelegd bij de doop van hun kinderen. Er is gereformeerd onderwijs. Op een gegeven moment gaan de jonge mensen naar catechisatie en bijbelstudievereniging. Catecheten en jeugdleiders denken goed na over methoden en werkvormen. Cursussen worden gevolgd. Boeken geschreven. Tijdschriften uitgegeven. Je zou kunnen zeggen dat de jeugd in de kerk nadrukkelijk in beeld is. En dat lijkt terecht: niet voor niets wordt vaak gezegd dat de jeugd bij de kerk hoort en tegelijk de toekomst is van de kerk.

De jeugd groeit op in de context van de hedendaagse cultuur. Als ze naar school gaan, met leeftijdgenoten omgaan, naar de televisie kijken, etc. zien ze die cultuur, merken ze die cultuuruitingen op en ondergaan die. Het *doet* hen wat: ze zijn er onderdeel van.

Nu is cultuur niet iets statisch: het verandert steeds. De indruk bestaat zelfs, dat de cultuur steeds sneller verandert: wat nu modern is, is het volgend jaar misschien al niet meer. Trends zetten de toon. Ieder decennium heeft z'n eigenaardigheid: de zestiger jaren met 'flower power' en 'laissez faire', de tachtiger jaren met 'no-nonsense'. Reactie volgt op reactie. Alles beweegt, fluctueert, is flexibel geworden. Werden in de zeventiger jaren normen en waarden taboe, in de negentiger jaren is er een nieuwe bezinning op gewenst. Televisie en computer hebben het straat- en huisbeeld een heel ander karakter en aanzien gegeven. Nu wordt vanuit de kerk altijd benadrukt dat de kerk een Woord voor de wereld heeft. God wil dat alle mensen behouden worden en tot erkenning van de waarheid komen. En zolang Hij de wereld daarvoor nog een kans geeft, mogen kerkmensen getuigen zijn van de blijde boodschap.

Maar de vraag is *hoe je die vaste boodschap moet verkondigen in een steeds veranderende cultuur*. Dat geldt voor de kerk zowel extern als intern. Want ook in de kerk mag het de vraag zijn: hoe houd je de eigen leden vast? Hoe kun je als kerk wezenlijk wat voor de gelovige betekenen? M.n. jongeren zijn immers heel kritisch over het functioneren van de kerk. En het lijkt erop dat zij ook steeds meer afhaken of op zoek gaan naar andere, hen meer aansprekende vormen, van kerk zijn.

Als je zegt dat de kerk de jeugd nadrukkelijk in beeld heeft, kun je je wel afvragen of de kerk voldoende met het eigene van de jeugd doet. Of er in de methoden, boeken, tijdschriften en werkvormen voldoende aandacht besteed wordt aan en rekening gehouden met datgene wat jongeren tot jongeren maakt, geplaatst in de eigen context, de eigen leef- en belevingswereld, de jeugdcultuur. Of het antwoord dat de kerk aan de jeugd geeft een voldoende *adequaat* antwoord is.

Opzet van de scriptie

In het eerste deel van deze scriptie, het theoretisch / beschrijvende deel, wordt op die vragen ingegaan. Vanuit de Bijbel, de ontwikkelingspsychologie, godsdienstpedagogiek en sociologie wordt geprobeerd het eigene van de jongere en (zijn) cultuur op het spoor te komen. Vervolgens wordt bekeken of de kerk zich in het jeugdwerk bewust is van dat eigene en welke knelpunten dat eventueel kan opleveren.

In het tweede deel van de scriptie, het praktische, wordt een handreiking gedaan aan de kerk om, rekening houdend met dat wat in het eerste deel beschreven is, concreet jeugdbeleid uit te werken. Daartoe wordt eerst een visie geformuleerd en vervolgens worden doelen, aanzetten en aanbevelingen gegeven. Daarbij is aangesloten bij het 'dienstgroepenmodel' zoals M.te Velde dat heeft ontwikkeld, om te bereiken dat het materiaal zo optimaal mogelijk door kerkenraden kan worden gebruikt.

Vraagstelling

Bij de literatuurstudie die voor deze scriptie nodig was, is de volgende vraagstelling geformuleerd: *Welke algemene tendensen zijn er aan te wijzen in de Nederlandse jeugdcultuur en wat kan de kerk met deze tendensen in haar jeugdbeleid doen?*

Er is dus een beperking tot het zoeken naar algemene tendensen. Dat gebeurt, omdat er in de cultuur, en dan vooral in de jeugdcultuur, heel veel extremen zitten. Trends, die maar heel kort trendy zijn. Nagegaan moest worden of onder die extremen een algemene lijn is waar te nemen. Een tendens is in dit geval een kenmerkend gegeven wat in meerdere culturele uitingen en opvattingen terugkomt. Verder is de jeugdcultuur onderzocht. Onder jeugdcultuur wordt in deze scriptie verstaan de manier waarop jongeren van 16 tot 23 jaar in het leven staan en vorm en inhoud geven aan hun denken en doen.

De uitkomsten van het 'tendensen-onderzoek' zouden vervolgens vergeleken moeten worden met gegevens uit (beschikbare) onderzoeken gehouden onder gereformeerde jongeren en met het huidige jeugdbeleid (catechese, vereniging, beleidsplannen) in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Dat is ook de kerk waaraan in eerste instantie gedacht wordt in de hoofdvraag, wat niet wil zeggen dat ook niet gekeken zou kunnen worden naar antwoorden van andere kerken op de jeugdcultuur.

Na de literatuurstudie stond eigen bezinning en reflectie centraal alsmede visie- en beleidsvorming.

Belang van het onderzoek

Allereerst is er een persoonlijk belang. Ik hoop straks in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) dienaar van het Woord te worden, en ik vind het daarom voor mezelf belangrijk een antwoord te hebben op de vraag wat de kerk aan moet met de jeugd (-cultuur).

Dan is er, zoals gezegd, vanuit de Gereformeerde Kerk van Harderwijk het verzoek gekomen richting mijn begeleider, prof. Te Velde, om nader onderzoek te doen naar de jeugdcultuur en wat de kerk daarmee kan doen.

Tenslotte hoop ik met mijn onderzoek ook andere mensen die affiniteit hebben met het jeugdwerk op bescheiden schaal te dienen, door een overzicht te geven van de verschillende aspecten van de cultuur waarin zij zelf, en ook de jeugd waarmee zij omgaan, leven. En door nader in te gaan op vormen, houdingen en structuren die van belang zijn bij het omgaan met de jeugd.

Het zal duidelijk zijn dat ik beoog dat uiteindelijk de jeugd zelf het grootste belang heeft bij dit onderzoek, omdat het hopelijk een kader bevestigt of aanreikt waarbinnen de kerk een adequaat antwoord kan geven op de vragen van de jeugd.

Doel van de scriptie

Het doel van deze scriptie is tweeledig. Allereerst worden de uitkomsten van het onderzoek dat ik heb verricht om een antwoord te formuleren op de hoofdvraag gepresenteerd. Daarnaast is geprobeerd dat dusdanig vorm te geven dat aan kerkenraden en gemeenten een concrete handreiking wordt gedaan om in de plaatselijke kerk met jeugdbeleid aan het werk te gaan